

SQUARES MARIA-LOUIZA, AMBIORIX EN MARGARETA

Een waterval van squares

Het water vormt de leidraad in deze opeenvolging van squares vlak bij de Europese wijk. Ze liggen netjes boven elkaar tegen de ongelijke helling van de vroegere Maalbeekvallei. In deze wijk met een grote architecturale rijkdom, getuigt het perspectief dat ze ontvouwen van een prachtige beheersing van de ruimte.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS

Buiten de stadsmuren had Brussel vroeger het uitzicht van het platteland, met kleine land- of tuinbouwbedrijven (tenminste als de bodemkwaliteit dat toeliet), molens, brouwerijen en andere bedrijfjes. Hier en daar stonden kriskras wat bouwvallige huisjes, maar ook enkele mooie landhuizen voor de edellieden. Ten oosten van Brussel slingerde de Maalbeek zich door de velden en vormde langs zijn loop een reeks vijvers die het overvloedige regenwater in de natte seizoenen opringen. De grootste was de Hoevijver met een oppervlakte van 7 hectare. Later werd die herdoopt tot de 'vijver van Sint-Joost'. De waterpartij aan de Maria-Louizasquare is daar een laatste restant van. De Maalbeekvallei werd gekenmerkt door uitgesproken reliëfverschillen.

In 1810 werd beslist om de stadswallen af te breken. Dat was de aanzet voor een langzaam, maar onverbiddelijk proces van verstedelijking ten koste van het omringende platteland en natuurlijk ook van de Maalbeekvallei. In 1853 lijfde de stad Brussel de helft van het grondgebied van Sint-Joost-ten-Node in. Daarbij hoorde het stuk waar nu de squares liggen. Vanaf dat moment zagen de uitbreidingsplannen voor deze wijk in het noordoosten het daglicht. Ze waren van de hand van baron Jamblinne de Meux, ingenieur bij de stad Brussel of van architect Gédéon Bordiau (die ook het Jubelpark ontwierp).

Uiteindelijk viel de keuze in 1875 op de voorstellen van Bordiau die trouwens rekening hield met de opmerkingen van de stadsingenieur. Hij plande een ondergrondse spoorweglijn als verbinding tussen het Noord- en het Leopoldstation, de afbraak van de aanpalende woningen en van de dichtbevolkte Granvellewijk, en het dichtgooien (om hygiënische redenen) van een groot deel van de vijver van Sint-Joost. Op deze vrijgekomen oppervlakte plande hij de aanleg van een opeenvolging van pleinen en kaarsrechte straten tegen een langzaam oplopende helling. Helemaal bovenaan wilde hij een kerk laten bouwen. En er waren ook plannen voor een Paleis voor Schone Kunsten. Maar toen de werken eind jaren 1880 op hun einde liepen, maakte de economische crisis de uitvoering van deze laatste twee projecten onhaalbaar.

Bovendien moesten de in volle platteland aangelegde squares verschillende jaren wachten op de nodige verkavelingen rond de pleinen en in de aanpalende straten. Die kwamen langzaam op gang, maar rond de eeuwwisseling stonden de meeste huizen van de 'squarewijk' er wel. En wat voor huizen! Ze werden gebouwd tijdens een rijke architecturale periode en vormen tot op vandaag een relatief homogeen geheel, met de subtiliteiten van het eclectisme en de 'neostijlen' (vooral Vlaamse neorenaissance). Daarbovenop vertonen ze kenmerken van de uitzonderlijke stijl die de art nouveau vormt en waarvan nog enkele meesterwerken overblijven rond de squares, zoals het hotel Saint-Cyr van Gustave Strauwen.

ALGEMENE BESCHRIJVING : WATER EN BEELDHOUWERK ALS RODE DRAAD

Vanaf de Orteliusstraat is het uitzicht indrukwekkend. Het getuigt van het meesterschap van Gédéon Bordiau bij het ontwerp: hij vertrekt van de sterke helling ten oosten van de Maalbeek voor een aaneenschakeling van squares op vier tussenliggende niveaus. Zo benadrukt hij de reeks tuintjes van de woningen rond de squares. Hij gebruikt het water om die opbouw extra te ondersteunen. Hij vangt de waterstromen op die van Schaarbeek en Woluwe komen, en integreert ze op elk niveau. Aan het einde vloeien ze langs een spel van watervalletjes naar de vijver van de Maria-Louizasquare. Het lijkt alsof hij de oude bedding van de Maalbeek in ere herstelt.

De margaretasquare

In het oorspronkelijke ontwerp van de Margaretasquare was ruimte voorzien voor een kerk. Vandaag is het plein ingericht als een 'agora space', een ruimte waar jongeren en sportievelingen welkom zijn. Terrassen maken het mogelijk om te kijken naar basket, voetbal of volleybal. Er is een speeltuin voor de allerkleinsten en er staan twee pingpongtafels in hard materiaal voor de liefhebbers – een voorziening die u zelden vindt in een Brussels park. Aan het einde van de square ligt een waterbekken, omzoomd met een pergola.

De ambiorixsquare

Hier zijn tuinen in Franse stijl de inspiratiebron. Rechte paden of een cirkelvormige boog omlijnen de geometrische vakken met gazons, bloemperken, fontein, beeldhouwwerken en een speeltuin. De tuin is aangelegd in terrasvorm omdat het reliëf dat noodzakelijk maakt. Een haag met opgebonden lindebomen dient als afgrenzing van het plein en vormt een soort schaduwrijke rondwandeling.

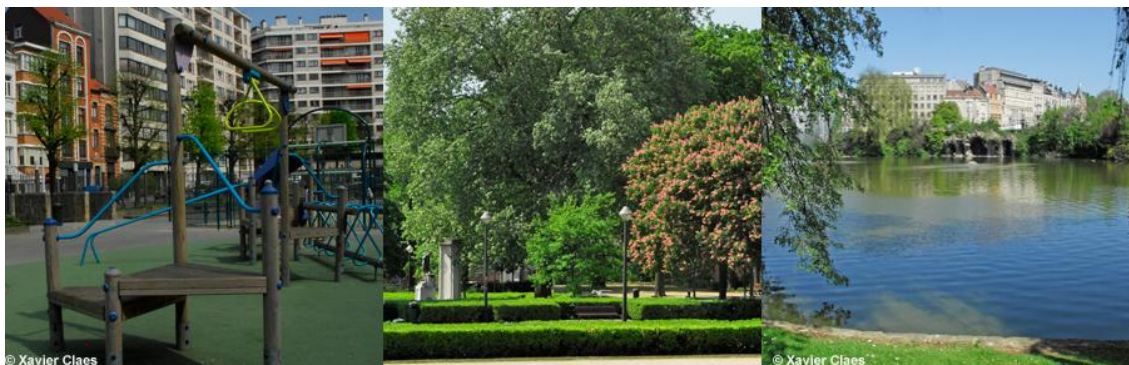
De palmerstonlaan

Op de middenberm liggen heel eenvoudige waterbekkens tussen de grasperken. Ze vangen het water van de bron op, dat de lageregelegen watervallen en het meer van de Maria-Louizasquare voedt. Een dubbele rij valse acacia's scheidt de middenberm van de rijbaan.

De maria-louizasquare

De vijver vormt ontegensprekelijk het centrale element van dit plein. Hij neemt trouwens het grootste deel van de oppervlakte in. De waterstraal die uit de rotsen spuit, de namaakgrot met zijn planten en de watervallen waar het water zich langs rotspartijen in dunne straaltjes naar beneden stort, geven het plein een heel pittoresk cachet, dat haarfijn aansluit bij de tijdsgeest van toen. Ook de borders ademen de stijl van de romantische Engelse tuinen die in de mode waren toen de square werd aangelegd. Er is een wandelpad tussen de bomen die langs de vijver groeien.

Detail: de waterstraal van de vijver is soms 15 meter hoog, maar werkt zonder enig pompsysteem. De druk die het water van de Maalbeek op de helling opstapelt, is voldoende om het water de lucht in te spuiten).

OPMERKELIJKE FAUNA EN FLORA

Op de Maria-Louizasquare staan enkele bomen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest als merkwaardig erkent: een zilveresdoorn (*Acer saccharinum*), een Amerikaanse es (*Fraxinus americana*), een boonboom (*Gleditsia triacanthos*) en een witte moerbeiboom (*Morus alba*). Ook een prachtige en heel grote plataan (*Platanus x hispanica*) is uw aandacht waard.

Op de Ambiorixsquare zijn de bezienswaardigheden: een tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*) met een indrukwekkend dikke stam, maar vooral de promenade met opgebonden lindebomen.

Zoals op andere plaatsen koloniseren roodwangschildpadden, een exotische soort die werd vrijgelaten, de vijver van de Maria-Louizasquare.

HOE HET WORDT BEHEERD

Het team van de cel "Groene ruimten" van de dienst Wegenwerken van de stad Brussel legde onlangs de paden van de Ambiorixsquare opnieuw aan.

De vijver van de Maria-Louizasquare werd grondig gereinigd. Later volgt de heraanleg van de bermen.

Elke winter krijgt de lindepromenade van de Ambiorixsquare een vormsnoei en worden de takken opgebonden. Dat is een werk van lange adem voor de tuiniers want die klus duurt ongeveer twee maanden. Bovendien zijn de stokken die het raamwerk stutten, elke vier of vijf jaar aan vervanging toe.

Naast deze heel specifieke werkzaamheden, bestaat het onderhoud van de pleinen uit 'klassieke' tuinklussen. Het geheel is geklasseerd en daarom worden er ook geen grote aanpassingswerken gepland

BIJZONDERE MONUMENTEN EN BEELDHOUWWERKEN

MONUMENTEN

De grot van de Maria-Louizasquare

Dit is een van de merkwaardigste rotspartijen in Brussel. Dit architecturale genre was erg in trek toen de squares werden aangelegd, omdat het de omgeving een romantische toets geeft.

BEELDHOUWWERK

Maria-Louizasquare

- Generaal Berheim (1932)
- Louis Berheim (1861-1931) was een joodse luitenant-generaal en held uit de Eerste Wereldoorlog. Hij wordt voorgesteld in een wat stijve houding en in legeruniform, met een verrekijker in de hand. Edmond de Valériola (1877-1956) beeldhouwde het gedenkteken.
- Meermin (1900)
- Deze jonge en mooie naakte vrouw met melancholische blik wordt toegeschreven aan beeldhouwer Emile Namur (1852-1905) van wie u andere werken kunt bewonderen in de Kruidtuin of de square van de Kleine Zavel.
- Geboorte van een land
- Een knielend koppel met kind. Dit indrukwekkende beeldhouwwerk in Carrarisch marmer van carrara leverde kunstenaar Marius Vos in 1937 de gouden medaille op van de internationale tentoonstelling in Parijs. Hij schonk het aan de stad Brussel.

Palmerstonlaan

- Het dwaze lied (1898)

Dit brons van Jeff Lambeau toont een nimf en een dronken sater die de slappe lach heeft.

Ambiorixsquare

- Paard bij drinkplaats (1899)
- De stad Brussel bestelde dit bronzen beeldhouwwerk bij Constantijn Meunier (1931-1905). Het stelt een man met paard voor. Ze rusten uit na hun zware arbeid in de mijn. Het paard lijkt zich te laven aan het water van de fontein waar het beeldhouwwerk bovenuit stijgt.
- Gedenkteken Max Waller (1914)
- Max Waller (1860-1889) stichtte het avant-gardistische literaire tijdschrift 'La Jeune Belgique' dat de Belgische literatuur verdedigde, en was er hoofdredacteur van. Het gedenkteken van Victor Rousseau (1865-1954) toont zijn profiel in wit marmer. Erboven torent een gebeeldhouwde vrouwenfiguur in verguld brons die met haar houding en gedrapeerde jurk de symbolistische koorts van die periode illustreert.
- Het barbaarse element, de georganiseerde samenleving en de fraaie beschaving (1898-1899)
- Drie beeldhouwwerken in brons op stenen voetstukken domineren het waterbekken en zelfs de volledige Ambiorixsquare. Ze zijn het werk van de klassieke en aristocratische beeldhouwer Jacques de Lalaing (1858-1917) die in zijn verbeelding een allegorie zag van de drie stadia van de mensheid. Een primitieve mens met sterke spierbundels verzinnebeeldt het barbaarse element. In het midden stellen de Kunsten of de overheersende Griekse invloed, de fraaie beschaving voor. Aan de andere uithoek staat de Romeinse rechtspraak symbool voor de georganiseerde samenleving

GROENE RUIMTEN IN DE BUURT

- Ten noorden : het Liedekerkepark, de squares Felix Delahaye en Armand Steurs.
- Ten noordoosten : het Daillypark.
- Ten oosten: de parken van het Geuzenplein en het De Jamblinne de Meux-plein.
- Ten westen: De Gutenbergsquare en het park van Brussel.
- Ten zuiden: De Maalbeektuin, het Jubelpark en het Leopoldpark.
- Ten zuidwesten: de Frère Orbansquare, de tuin van het Paleis der Academiën, de Meeûssquare en het Marsveldpark.

Oppervlakte: Maria-Louizasquare : 2,55 hectare; groene ruimte van Palmerstonlaan : 33 are; Ambiorixsquare : 2,37 hectare ; Margaretasquare : 25 are.

Typologie: squares.

Eigenaar: Stad Brussel.

Beheer: Stad Brussel.

Klassering: het geheel van de Ambiorix-, Maria-Louiza- en Margaretasquares en de Palmerstonlaan is als landschap geklasseerd sinds 14 juli 1994.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

De Maria-Louiza- en Ambiorixsquares zijn altijd toegankelijk. De Margaretasquare is open van 9 tot 21 uur. De groene ruimte van de Palmerstonlaan daarentegen heeft een strikt landschappelijke bestemming en de aanleg is niet ontworpen voor bezoekers. Daarom is deze ruimte nooit toegankelijk voor het publiek.

CONTACT

Hebt u een vraag? Wilt u een probleem signaleren? Richt u dan tot de dienst Groene ruimten van de stad Brussel op 02 279 60 00 of tot de Politie op nummer 02/279 79 79

Leefmilieu Brussel – BIM op 02 775 75 75 of info@leefmilieubrussel.be

UITRUSTING

Maria-Louizasquare: fontein, zitbanken, vuilnisbakken, straatverlichting.

Palmerstonlaan: waterbekkens.

Ambiorixsquare: speeltuin voor kinderen van 3 tot 7 jaar met grote zandbak, veerspeeltuigen, wip, glijbaan, draaischijf. Waterbekkens, speeltuin voor kleine kinderen, zitbanken, vuilnisbakken, straatverlichting en trappen.

Margareatasquare: speeltuin voor kinderen van 8 tot 12 jaar met klim-, evenwichts- en fitness-toestellen en een speelzone voor adolescenten met twee pingpongtafels, een agoraspace, een basketterrein. Drinkfontein, zitbanken, terrassen, fontein, vuilnisbakken, hekken.

ER GERAKEN

De Maria-Louiza-, Ambiorix- en Margaretasquare liggen in het noordoosten van de stad Brussel in de wijk die ook de naam 'wijk van de squares' draagt.

BEREIKBAARHEID ANDERVALIDEN

Zonder problemen voor de Maria-Louizasquare.

De Ambiorixsquare is aangelegd in terrasvorm met verschillende reeksen trappen. De centrale dreven zijn wel toegankelijk.

Zonder problemen voor de Margaretasquare. Toch is de toegang maar mogelijk via één ingang, de andere hebben trappen.

OPENBAAR VERVOER

Bus : 22, 60, 63, 64 (Ambiorix)

Metro : 1A en 1B (Station Schuman of Maalbeek).

Trein : station Brussel Schuman.

MEER INFORMATIE

- De brochure van Leefmilieu Brussel – BIM :
  - Wandeling langs de beeldhouwwerken in de Brusselse groene ruimten. (Te bestellen op 02/775 75 75 of met een mailtje naar info@leefmilieubrussel.be).
- Meer informatie over [culturele wegwijzers van parken en tuinen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#).
- De fotogalerij van de [Virtual Landscape Gallery](#).
- Meer informatie over [het architecturale patrimonium van het Gewest](#).
- Meer informatie over [de herdenkingsmonumenten in Brussel](#).
- Meer informatie over [het groene en blauwe netwerk](#).
- Meer informatie over [art nouveau in Brussel](#).
- Meer informatie over [Jacques de Lalaing](#).

